

Zdanie i jego scena. Deiktyczne fundamenty semantyki kognitywnej

Ustalenia pochodzące z badań zjawisk deiktycznych stosowane są w opisach zaburzeń języka w schizofrenii, w diagnozowaniu i terapii autyzmu, a także w rozwijaniu komunikacji (interfejsów) człowiek-robot. W paradygmacie ucieleśnionego umysłu, szczególnie w gramatyce kognitywnej pod pojęciem kinestetycznych schematów obrazujących (powszechnie przyjmuje się tłumaczenie słowa *image* jako *wyobrażeniowy*), pojawiają się pojęcia takie jak *pojemnik*, *część-całość*, *figura-tło* czy symbol percepcyjny (Barsalou). Służą one za podstawowe kategorie konceptualizacji oraz integracji doświadczenia. W związku z tymi kategoriami pojawia się szereg pytań – np. czy każdą *całość* można konceptualizować jako *pojemnik*, czy część każdej *całości* może zostać uchwycona jako figura w tle, czy może te i podobne pytania są postawione niewłaściwie, gdyż schematy (*pojemnik*, *figura-tło*) są tylko stosowanymi wymiennie heurystykami opisu semantyki kognitywnej?

Ponadto wydaje się, że mogą istnieć jeszcze bardziej elementarne konceptualizacje, związane z orientacją w przestrzeni, której dajemy wyraz za pomocą wyrażen oraz elementów deiktycznych, formy i rekcji czasowników itp. Dla powstania schematu pojemnika potrzebne jest jednak rozumienie opozycji *w-pozą*, dla rozróżnienia figury w tle konieczna jest orientacja typu *tu-tam* itp. Stąd rodzą się kolejne pytania: czy schematy wyobrażeniowe są przekładalne na pewne związki lub opozycje deiktyczne – np. czy konceptualizacja *pojemnik* jest tożsama z używaniem opozycji *w-pozą*, czy związki deiktyczne są pierwotniejsze od schematów czy po prostu są schematami konceptualizacji?

Wydaje się, że deiktyczna orientacja podmiotu poznającego (interlokutora) stanowi założenie nie tylko semantyki kognitywnej, lecz również większości teorii i modeli poznania. Fakt, że agent rozpoznaje i orientuje się zarówno w bezpośrednim środowisku – w położeniu własnego ciała i przedmiotów, czasie, układzie i statusie innych agentów – jak i w bieżącej przestrzeni dyskursu tzn. potrafi skonstruować scenę (Langacker 2009) stanowi oczywistość zarówno w starszych koncepcjach poznania i języka (Husserl), jak i w nowszych koncepcjach.

Kwerenda ma za zadanie odpowiedzieć na powyższe i pokrewne im pytania. Głównym jej celem jest dokładne sprawdzenie czy problemy te poruszano w literaturze (wstępne rozeznanie wskazuje, że nie). Efektem opracowania materiałów zebranych w trakcie kwerendy będzie artykuł naukowy (napisany dla *Phenomenology and Cognitive Science*). W zależności od wyniku będzie referował problem na podstawie zebranego materiału, lub wskazywał i opracowywał zagadnienie deiktycznych fundamentów semantyki kognitywnej.

Kolejnym ważnym efektem kwerendy jest przygotowanie materiałów i zaplecza teoretycznego dla eksperymentu z udziałem EEG w paradygmacie badań latencji N400. Eksperyment odpowiedzieć ma na pytanie o różnice w głębokości załamki N400 przy semantycznych niedorzecznościach (*pizza była zbyt gorąca aby krzyżeć*) oraz deiktycznych zaburzeniach (*schodziła po schodach w górę*).